

ATT TRÄNA HUNDEN VIA SHAPING

Bokens författare:
Fanny Gott & Thomas Stokke

Författarna är erfarna hundinstruktörer, och tävlar med sina hundar inom olika grenar. Stokke är utbildad inom etologi.

Vid traditionell träning av hund, utgår vi ifrån att hundföraren är aktiv och instruerar hunden att lära in och åtlyda vissa önskade kommandon. Hunden är passiv eller i alla fall inte alltid engagerad i de moment som ska läras in, förrän vissa instruktioner och kommandon ges.

Vid shaping är situationen delvis den motsatta. Vi styr inte hunden, utan iakttar hunden och passar på att i rätt ögonblick förstärka det beteende hos hunden som den råkar utföra - just nu. Vi formar (shejpar) eller fångar ett önskat beteende. Alltså, då hunden sätter sig, kommer snabbt en förstärkning, i form av uppskattande kommentarer eller klickljud, varpå belöning snabbt ges. Motsatsen är "negativ bestraffning", dvs. hundens förväntade beteende uteblir, och därmed också hundens eftertraktade belöning.

Om hunden har lagt sig till med en "ovana", kan det vara svårt att släcka ut detta beteende. Facktermen är "extinktion" (engelska: extinction). Hunden är exempelvis van att sitta och tiggas vid matbordet, men nu har husse tröttnat. Hunden får ingenting, oavsett hur bedjande den ser ut. Om hunden brukar få ganska regelbundet och nu konsekvent blir utan, så kan beteendet att tiggas upphöra inom rimlig tid. Men om hunden brukar få någon gång emellanåt, så kommer den att sitta där och hoppas länge. Likadant, förstås, ifall den även i denna situation får någon enstaka gång. Precis som med småbarn, eller?

Vi kan jämföra med att lägga in ett mynt i en godisautomat. Inget godis kommer ut. Vi blir säkerligen uppretade, men fortsätter knappast att lägga i ett mynt. I en enarmad bandit är det annorlunda. Vi räknar inte med att få tillbaka någonting varje gång. Därför kan vi nog fortsätta att satsa och hoppas under en betydligt längre tid.

Jag har ett eget exempel med vår egen Emma. Sommaren 2017 var vi nere vid vår badbrygga. Plötsligt kom en mink simmande från grannens brygga mot vår båt brygga, cirka 15 meter från oss. Emma upptäckte detta och kastade sig rakt ut i vattnet, för första och enda gången. Hon simmade mot minken, och jagade den till och med under bryggan. Lyckligtvis utan resultat. Sedan denna händelse har vi inte sett minken. Men Emma har i princip varje sommar dagligen legat på bryggan, med blicken riktad emot det hål (faktiskt en liten öppning i marken), där minken först visade sig.

Åter till klicker och signaler. Hur uppfattar hunden mina signaler och förstärkningar? Författarna hävdar att klickerljudet uppfattas som en klart tydligare signal, om den kommer i rätt ögonblick, än kommandon med vår röst, som ju varierar utifrån sinnesstämning.

Shaping kan tyckas innebära en omväg i förhållande till traditionell inläring. Men efter gedigen träning påstås denna form vara såväl lättsammare som effektivare, och uppskattas av båda parter. /s 25.

Vid speciella situationer, exempelvis vid en hel kedja av reaktioner, klickas inledningsvis redan då hunden visar en tendens i rätt riktning mot ett önskat beteende. Rätt beteende ... klicker ... belöning; allt i snabb takt. Ingenting avvikande får inträffa mellan klicker och belöning. Detta skulle kunna vilseleda hunden. När inläringen fungerar - lägg till ett kommando, exempelvis: Sitt! ... Ligg! ... Stanna kvar! Nu ska hunden kunna reagera på kommando, oavsett om det innebär ord, signal eller tecken.

Du måste som förare vara alert och utvärdera hundens reaktioner. Den måste anse det värt att "göra rätt". Redan inläringssituationen bör väcka hundens intresse: slalomstolparna, agilitybanan, hinderbanan ... (jfr. klassisk betingning och Pavlovs försök med hundar, som utsöndrar saliv inför ett objektivi stimuli, som förknippas med "dags för mat". Eget ex: Då jag klipper upp ett nästan tomt filmjölkspaket, börjar det droppa på golvet från Emmas mun ...

Vid shaping förflyttas alltså fokus från dig till hunden. Hunden vill anstränga sig för att lista ut vad du önskar av den. Hunden tar initiativ, och ansvar. Traditionellt gäller motsatsen: Du visar och tillrättavisar hunden, som bara behöver koncentrera sig då du ger kommando. Erfarenheten visar att hunden uppskattar ansträngningen och vägen fram mot belöningen minst lika mycket som själva belöningen. Men belöningen måste vara värd besväret. I shaping väljer hunden väg, vilket engagerar i klart högre grad än att passivt invänta dina kommandon. Denna form bygger på en tvåvägskommunikation.

Två alternativ: FORMA eller FÅNGA. Hundens arsenal av beteenden avgör valet Om önskat beteende redan finns hos hunden, kan du fånga rätt ögonblick, behöver inte "shejpa" fram det. Tänk på att belöning kan innebära så många olika varianter: beröring, lek, jakt, godis - av en mängd olika slag ... Gör gärna en lista över vad din hund uppskattar högt.

Premacks princip är ett omtalat begrepp. Här görs ingen skillnad mellan beteende och förstärkning. Hunden vill ha mat; du vill att den ska sätta sig. Du får den att sätta sig, för att få mat. Hunden sätter sig fogligt. Belöningen är maten. Detta blir en vana för hunden. Om den inte äter upp allt; ta undan det som blir kvar, och ge nästa måltid, eventuellt med det som fattas för en hel ranson. /s49ff.

Lek ofta med hunden; kort och intensivt. Det är du som initierar och avslutar aktiviteten - innan hunden tröttnar! När vi använder ett föremål i leken, MÅSTE vi alltid kunna få föremålet av hunden. Om du inte får saken vid kommando eller tecken, avvakta! Bli inte arg. Försök att vara passiv - om det inte är något som hunden ABSOLUT INTE får ha i munnen - och vänta tills den tröttnar och släpper den ifrån sig. Här säger du snabbt TACK och tar saken. Men göm den inte, för då känner hunden att den har blivit lurad på "konfekten", och släpper inte heller nästa gång. Bättre att den finns tillgänglig. Lär hunden att ALLTID SLÄPPA föremål på kommando! TACK måste innebära någonting positivt för hunden, någonting i utbyte - beröm eller belöning. Använd gärna mjuka föremål, som skinn från kanin eller får, kanske några remsor från en avlagd fleecetröja, och varför inte ett snöre, att dra detta efter dig. Det eggas hunden. Annat intressant kan vara en strumpa, halsduk, plastflaska med någonting intressant inuti. Om leken med dig är viktig för hunden, stärks samtidigt relationen. Då du tränar shaping, kasta en leksak och klicka just som hunden tar den i munnen. Sedan kan du springa åt motsatt håll. Lär hunden att fortsätta leken, även då störningar dyker upp. Då kan du bryta oönskade incidenter, som att hunden rusar iväg efter ett främmande djur eller något annat förbjudet.

ALL TRÄNING bör ha en klar målsättning, och därmed också en plan. Hur får jag fram önskat beteende? Finns det redan hos hunden? Hur kan jag shejpa fram det? Target? Kanske börja jobba med något annat först?

Träna korta stunder, så hunden orkar hålla fokus. Du fokuserar på hunden och förstärker önskat beteende. Vid shaping gäller högst tre minuter! Därefter vila för hunden och utvärdering för dig. Så kanske samma process igen ... och igen. När hunden vilar; låt den gärna ligga på någonting avgränsat, en filt, matta, madrass, i en bur ... Då har du lättare koll. Hunden måste få återhämta sig och du hinna fundera över resultatet, och vad som väntar nu. Om du tränar för att förändra hunden - så måste du börja med att förändra dig själv! /s80f.

Klarar din hund att lösa en uppgift, på egen hand - utan belöning. Personlighet och självförtroende avgör, liksom kanske en ovana att alltid få hjälp av dig. Uppmuntra hunden att försöka reda ut problem själv. Om så behövs, förstärk små steg i rätt riktning.

Balansövning. Träna viktförskjutning med hunden, så den blir säkrare på övningar inom exempelvis agility. Skaderisken minskar dessutom.

TUMREGLER FÖR SHAPING /s103:

Se till att hunden snabbt kommer in på rätt väg.

Öka kriterierna, men lite åt gången.

Träna kort och intensivt - men kom ihåg vikten av lekpauser.

Växla mellan aktivitet och avslappning.

Ha rolig tillsammans!

En inledning av träning med shaping kan vara att du fångar så många beteenden du upptäcker. Klicka och belöna varje gång. När hunden spontant bjuder på vissa beteenden, kan du välja ut ett för just denna träningsomgång - ett annat nästa gång. Du bestämmer när du byter beteende, att förstärka./ s105ff.

Kontaktövning /s107f: När hunden tar kontakt med dig, klicka och kasta en godis. Upprepa. När hunden blir säkrare, växla miljö, från enkla och lugna till allt svårare, med tanke på störningar.

Omvänt lockande: /s109f: Lär hunden att behärska sig, även inför starkt attraktiva belöningar! Träna med godis i handen. Visa hunden att du har godis och slut din hand. Hunden försöker rimligtvis undersöka handen, nosa, slicka. Den backar något och tittar på dig. Du öppnar. Hunden kommer fram igen. Du sluter ... Fortsätt tills hunden inser att den måste backa undan helt och sluta tiggas. Den kanske helt enkelt resignerar.

Pröva också med att föra ner handen i fickan - där du har godis. Hunden måste även här inse att den ska avvakta. Du ska kunna ta upp godis ur fickan, utan att hunden tigger. Den ska avvakta lugnt, tills du eventuellt ger godis.

FRISIGNAL /s112ff: Vi vill att hunden ska stanna kvar i ett visst beteende, som tidigare har kommenderats: sitta, ligga, stå, stanna i en bur ... i bilen. Den ska invänta frisignal, tecken eller varsågod! Här är det hunden som ska reagera och röra sig först - inte du! Klar inledning och avslut! Detta gör övningen tydlig för hunden. Om hunden tvekar, belöna stegvis. När hunden väl är på plats ska den stanna, oavsett om du strör ut godis framför eller visar att du har godis i din öppna hand. Testa också om hunden stannar kvar när du går och sysslar med någonting helt annat.

Fortsatt shapingträning: Lär hunden gå fot ... Börja med att gå baklänges så hunden får följa dig bakåt, när detta fungerar ... framåt, utan drag!

Beteenden med föremål: ex: Putta på föremål, trampa på ...

Utan föremål: Backa, lyfta en tass, krypa ...

OLIKA TYPER AV BETEENDEN /s136: Aktiva: Backa, kliva upp på kloss ...
Snabba: Snurra, rulla, springa ... Långsamma: Balansera, krypa ...
Passiva: Låsa blicken framåt, spela död ... Rytmiska: Skall, gå slalom mellan benen.

Generalisering: Innebär att inlörd färdighet ska bemästras, oavsett situation och miljö.
Träna på avstånd: Hunden vill gärna utföra kommandon när du som förare är nära. Men lär den att lyda på samma sätt på avstånd. Börja enkelt, med sitt, ligg, stanna.

TRICKS FÖR ÖKAD KROPPSKONTROLL /s165ff:

Rolig träning, stärker och förebygger skador. Exempel: Lär in "Backa!" Sätt dig framför hunden, som står. Belöna att den just, står! Om hunden sätter/lägger sig, avvakta tills den reser sig igen = godis! Markera alla rörelser bakåt, snabbt med godis nere mellan framtassarna, så hunden håller ned huvudet! Lättare backa så. Om hunden hinner stanna, fattar den inte förstärkningen. Du bör ha ett speciellt mål, att backa till. Avståndet kan öka genom att du flyttar bort startpunkten.

LYFTA FRAMTASSEN /s176ff: Klicka när hunden på något sätt rör på en framtass. Om detta blir svårt, prova med hunden liggande på sidan. Den rör snart på framtassen - klicka. Prova sedan en annan ställning, med hunden sittande, stående. När hunden inser att den får belöning då den rör på framtassen, kan du vänta något med klick - tills den lyfter extra högt.

SITTA VACKERT (med lyfta framtassar): Lättare för små raser, i vuxen ålder. Valpar har svårare att hålla balansen.

SNURRA: Här är det lättare att fånga rörelsen. Annars får du forma den. Kan då vara enklare att börja med att lära hunden att sätta nosen mot höften eller svansen. Klicka när hunden böjer huvudet bakåt.

APPORTERING /s191ff: Börja med att få hunden att ta en leksak i munnen. Enklast att rulla fram en boll. Klicka exakt då den tar upp bollen och belöna. Belöning kan vara godis, men också en annan leksak. Det kan vara enklast att fånga gripandet. Sedan klickar du när hunden håller kvar saken. Efter hand ska du kunna avvakta något med klick före belöning, men när hunden just är på väg att släppa saken är det för sent.

SIGNALKONTROLL: Hunden vet vad ordet "Sitt!" eller tecknet för detta beteende är, men den sätter sig INTE för att den känner till betydelsen! Den sätter sig, om den uppfattar att det lönar sig - på något sätt. Olika typer av signaler - med ord eller tecken???

Författarna anser att: **"Hundar tycks ha väldigt mycket lättare för att läsa miljösignaler och kroppsspråk än att lyssna på vad vi säger."** /s205.

Om vi använder både handtecken och ord, prioriterar hunden främst tecken, framför rösten. Rösten varierar ju utifrån vår sinnesstämning, och uppfattas därför inte lika klart av hunden.

--- --- ---

Kort kommentar, utifrån mina känslor just efter att jag har läst boken ...

Massor av övertygande fakta, förtydligade med exempel. Mest positivt är nog att träningen bygger på ett samförstånd mellan hund och förare, där inte bara hunden formas, utan i lika hög grad föraren. Att forma eller "shejpa" in alla önskade beteenden, tycks vara ett jobb för en engagerad hundägare på heltid. Detta är tips för en ung och läraaktig hund, med en husse/matte som tar vara på varje tillfälle att träna och utveckla hunden långt utöver det vanliga; gärna tävlar och visar upp sin hund. Jag har nöjt mig med att endast återge tips för inläring av grundläggande beteenden. Inte exempelvis hur man lär hunden att "gå på händerna". En välskriven och relativt lättillgänglig bok. Ändå svårt att bli övertygad för egen del, i min situation som hundägare till en äldre, lugn och redan följsam familjehund. En sak som stör mig; godisautomaten tycks vara outtömlig: Godis ... godis ... godis ... godis ... godis!

Sammanfattat av William Karlfeldt, 2020.03.16.